

AZ ELSŐ NEW DEAL

H. L. MENCKEN

H. L. MENCKEN

Az első New Deal

Fordította: Táborszki Bálint

Az 1845-ös franciaországi állapotok nagyon hasonlítottak az 1928-as Egyesült Államok állapotához. Az ország sok fogcsikorgatás és nyöszörgés közepette végre sikeresen kigyógyult a Napóleoni háborúk következményeiből, a trónon egy mérhetetlenül ostoba, de mérhetetlenül tiszteletre méltó király ült, a kormány – F. P. G. Guizot miniszterelnöksége alatt – elkötelezte magát a „béke és semmi reform” elve mellett, a vállalkozások jól és egyre jobban mentek, a részvények és a kötvények ára egyre magasabbra nőtt, a bérek velük együtt szárnyaltak, és látszólag a teljes látkép melaszban úszott. Az angolok – akik a csatornán túl morcoskodtak – és a németek – akik sötét pillantásokkal méregették a Rajna másik oldalát – őszintén irigykedtek, és úgy hiszem, ekkoriban volt, hogy az utóbbi előrukkolt az egyik legékesszólóbb mondásával: *wie Gott in Frankreich*.¹

1847-ben azonban valami kicsúszott a kezekből – és mielőtt véget ért volna az esztendő, a francia gatyákban már hemzsegték a hangyák. Senki sem tudta igazán, hogy mi is történhetett. Egyik nap minden csodaszép volt, a következőn pedig pánik tört ki a tőzsdén, Párizs boltjai hirtelen kiürültek, mindenfelé gyárak zártak be, és száz- meg százezer francia veszítette el az állását. Természetesen az összes politikusnak volt minderre magyarázata, az egyik ezt mondta, a másik azt, a Sorbonne professzorjai számtalan ellentmondásos statisztikai grafikont és táblázatot publikáltak – az átlagember azonban bizalmatlan volt, az

¹ [Él, mint Isten Franciaországban]

előbbit zshiványnak, az utóbbit idiótának tartotta, következményképpen pedig zúgolódás támadt szerte az országban.

A zúgolódás *pianissimo* folytatódott a következő mintegy hat hónapon át, azután egyszerre kellemetlen *forte*-ba csapott át, gyakori *sforzando* ütemekkel. Ezzel egyidőben megszorodtak az országban a vándor kuruzslók, akik közül sokan egy új evangéliumot hirdettek: a szocializmust, amit a közelmúltban talált fel egy Karl Marx nevű ember. A bajok – mondták ezek a kuruzslók – mind a Romlott Gazdagok miatt történtek. Franciaország – tartották – még mindig majd' túlcsondul a vagyontól, de a Romlott Gazdagok maguknak tartogadják mindet. Nézd csak meg az elegáns szekereiket piros kerekkel, fém- meg üvegajtókkal, és diplomatajelmezbe öltöztetett kocsisokkal. Nézd csak, milyen obszcénül öltöztetik selyembe, szaténba, gyöngyökbe, rubinba és gyémántokba a feleségeiket, a lányaikat és a szeretőiket. Vess csak egy pillantást, *mon cher*, a barokk kastélyaikba: az aranszékeikre, a leopárdbőr-szőnyegjeikre, a kézzel festett olajfestményeik erkölcstelen kiállítására. Mindenekfelett, kisnyulam, gondolj arra, milyen szoros pórázon tartják a gazdagok engedelmes szolgájukat, a hamis és gonosz Lajos Fülöp királyt.

Így 1848. február 24-én megszabadultak Lajos Fülöptől, és a helyére ültettek egy ideiglenes kormányt. Ezt a kormányt – ahogy később kiderült – hivatásos politikusok irányították a háttérből, de amit az átlagember a kezdetben látott, az nem volt más, mint egy megkapó Agytröszt, ami akkoriban valami egészen új dolog volt az egész világon. Azóta megannyi Agytrösztöt látott a Föld, és néhányuk tündökölt a zsenialitástól, de kétségtelen, hogy egyik sem volt képes túranyagogni ezt a legelsőt. Hiszen nem csak korának összes haladó politikai és gazdasági gondolkodóját foglalta magába, Louis Blanctól Louis Banqui-ig, és Jacques Cavaignactól Alexandre Ledru-Rollinig; úgyszintén fel tudott

mutatni egy tehetséges proletár metafizikust, Alexandre Albertet, és egy ünnepeelt költőt, Alphonse de Lamartinet.

Ezek a tehetséges urak azonnal nekiláttak, hogy megajándékozzák Franciaországot egy Tervgazdasággal. A kapitalista rendszert pillanatok alatt eltörölték, és felállították helyette a Vagyonmegosztás rendszerét [...]. Elrendelték a férfiak és nők közötti régi egyenlőtlenség megszűnését, és hogy a jövőben minden szabad francia polgár kapja meg... nem azt, amit csak meg tud szerezni, hanem amire vágyik. De honnan fognak pénzt keríteni mindehhez? A Romlott Gazdagoktól, természetesen. Nem sanyargatták a szegényeket I. Károly óta eleget? Nem köztudott, hogy annyi erkölcstelen zsákmányra tettek szert, hogy majd' kipukkadnak?

Meghánytatni őket azonban nehezebbnek bizonyult, mint várták. Sokan közülük továbbálltak – ahogyan Lajos Fülöp is – és a legtöbbnek sikerült magával vinnie az aranyát és az ingóságait. A többi azzal mentegetőzött, hogy ők épp annyira le vannak égve, mint mindenki más. Bedeszkázták a barokk kastélyaik ajtóit-ablakait, az emberevő gyáraikat pedig bezárták. A munkahelyek a tél előrehaladtával egyre tovább fogyatkoztak. Az emberek masírozni kezdtek Párizs utcáin, kenyeret követelve. Az Agytröszt éjt nappallá téve munkálkodott forradalmi tervein, hogy újratervezze a társadalmat, de a legmerészebb és legreménytelibb fondorlatai sem tudtak lépést tartani a balszerencsés események sorozatával.

Végül kiötlött egy új tervet és bejelentette, hogy végre-valahára megoldotta a problémát. A baj ezidáig – magyarázta – az volt, hogy az átlagember túlságosan is a Romlott Gazdagokra támaszkodott a munkahelyekért. Ezentúl ez meg fog szűnni. Innentől az Állam – azaz az Agytröszt – biztosít majd minden munkahelyet. Azonnal állami gyárakat fognak létrehozni, ahol munkát kap mindenki, aki dolgozni akar. Franciaországban nem lesz többé munkanélküliség, a munkások

pedig, akiktől eddig munkájuk gyümölcsének 99%-át elvette a tőke, most az egészséget hazavihetik.

Ezeknek a gyáraknak a felállítását egy fiatal, progresszív gondolkodóra bízták, aki a sármosan csengő Marie névre hallgató, ő pedig sebesen munkához is látott. Emellett készen állt hatalmas léptékű kültéri közmunkaprogramokat is indítani – két óriási vasútállomás felépítésébe kezdett Párizsban, nekifogott az Oise folyó kikotorásának, új kanálisok és vasútvonalak kiépítését vette tervbe minden irányba, és így tovább. De valami meghatározatlan oknál fogva – talán a betiltott tőkések titkos cselszövései folytán, talán a kereslet és a kínálat törvényének gonosz fondorlatai miatt – az így teremtett munkahelyek képtelenek voltak elszállásolni a munkanélküliek hordáját. Ami azt illeti, a munkanélküliek száma egyre csak növekedett, és egyhamar lázongások törtek ki Párizsban – M. Marie pedig a munkanélküliek soraiba lépett, és egy Thomas nevű, éles eszű fiatal vette át a helyét.

De Thomas professzor is melléfogott, és 1848 végére Franciaország sokkal rosszabb állapotban volt, mint a New Dealje kezdetén. Ekkorra már elhajtották az eredeti Agytröszt megannyi tagját, de mindig jelentek meg újak, az újoncok pedig egyre szorgalmasabban tolták ugyanazt a szekeret, miközben a gyászos esztendő haladt tovább. Minden nap bejelentettek egy újabb és remekebb tervet, ami majd elhozza a millenniumot, és minden nap lemondtak egy másikról, ami füstbe ment. Az átlagemberek eközben tovább kutakodtak valami munka után, és továbbra sem találtak, a politikusok a színpalak mögött pedig várták, hogy elérkezzen az idejük. Decemberben el is érkezett. Néhány nap alatt kitesékelték az Agytrösztöt és a szolgálatkész Louis Napóleont tették meg Franciaország elnökének. A Romlott Gazdagok rögtön elkezdtek visszasomfordálni, újra megnyíltak a bezárt gyárak, és ismét megjelentek a munkahelyek. Három évvel később Louis Napóleonból császár lett.

Érdemes megemlíteni ennek a történetnek néhány részletét. Az egyik az, hogy az Agytröszt – minden fellengzős látszat ellenére – sosem volt több a politikusok számára, mint egy álarc. Hagyták, hadd élje ki magát, amíg az átlagemberek hisznek a varázslatában, de amint világossá vált, hogy a kuruzslás pusztá szemfényvesztés, mindenki visszatért a színpalak mögül és átvette a régi helyét. A másik érdekesség az, hogy az Agytröszt – bár olyanokból állt, akik saját bevallásuk szerint koruk elsőrangú elméi voltak – totálisan leszerepelt. A Bőségesebb Életre törekvő, pompás tervei közül egyik sem vált be. A műveletei végeztével az egyetlen, amit fel tudott mutatni, egy hatalmas államadósság, Franciaország történelmének legmagasabb adói, és a munkanélküliek végeláthatatlan serege volt.

Hogy mennyibe került ez a kaland az országnak, először és utoljára, azt nem tudom, de kétségtelenül sokmillió frank volt. A francia adófizető volt a fejestehén. Végül neki kellett állnia az összes vasútállomás örületes felépítésének, az összes fanatikus folyókotrásnak és kanálistúrásnak a számláját. Abból a tézisből kiindulva, hogy a Romlott Gazdagok gazemberek voltak, és ki kell őket zsebelni, az Agytröszt könnyedén tovább haladt ahhoz a tézishoz, hogy mindenki, akinek van bármennyi tulajdona, egy gazember, akit szintúgy ki kell zsebelni. A gazdagok végső soron el tudtak menekülni, de a kisember képtelen volt, és bizony jól kizsebelték.

És mi lett az Agytröszttel, miután véget ért a bál? Felszívódott, olyan rejtélyesen, ahogyan összeállt, alig hagyva bármi nyomot maga után. Az egyetlen géniusza, aki bárminemű ismeretséggel bírt, a költő, Lamartine volt. A történet végetértével úgy döntött, hogy hivatásos politikus lesz, és 1849-ben ismét elindult Franciaország miniszterelnöki címéért Louis Napóleon ellen. Miután sokmillió szavazattal lemaradt mögötte és veszített, visszatért a költői szakmához, de azzal sem tudta megkeresni a kenyerét, és élete utolsó napjaiban a francia állami segélyen éldegélt.

Ilyen emberek voltak azok az okos és minden hájjal megkent alakok, akik Franciaországban száz évvel ezelőtt megpróbálták megdönteni a kapitalista rendszert, újraelosztani a vagyont, felszámolni a szegénységet, munkát adni mindenkinek, és elhozni az Új Jeruzsálemet.

Kedves olvasónk,

Bármennyire is fontosnak találjuk a szabadság üzenetét és annak elterjesztését Magyarországon, sajnos képtelenek vagyunk tartósan önerőből, a segítséged nélkül csinálni.

Kérjük, támogasd az oldalunkat egy egyszeri összeggel, vagy iratkozz fel egy havonta automatikusan ismétlődő támogatásra [ide kattintva](#).